

Обраќање на академик Љупчо Коцарев, претседател на МАНУ,
на Научниот собир по повод 190 години од раѓањето и 100 години од смртта
на Марко Цепенков (1829 – 1920 – 2020)

Почитувани академици, професори, научни работници, драги гости,

Ми претставува особена чест да ве поздравам на Научниот собир по повод 190 години од раѓањето и 100 години од смртта на Марко Цепенков. Неговата работа има непроценливо значење за македонската фолклористика, етнографијата, лингвистиката и националната историја. Денес ќе слушнеме 18 реферати за дејноста и работата на Марко Цепенков.

Според Томе Саздов, „средновековните фрески и икони во македонските манастири и цркви, како и даборезните творби на македонските зографи можат да се споредат по својата уметничка вредност со впечатливите македонски народни умотворби“ [1]. Во *Автобиографијата*, Цепенков зборува за Шапкарев, нагласувајќи со итар тон: „Ами знаш, господине Шапкарев... оти и јас твојо занает сум ти го фатил?“ [2]. Иако приказните на Шапкарев го натерале „за уште да пишува“ [2], а Зборникот на Миладиновци го држи под перница како „второ вангелие“ [2], Цепенков знае дека никој „не може да ги ирони до крај неговите соништа“ [3]. Неговите соништа се преточени во повеќе од 5.500 пословици и поговорки, 800 приказни, 150 песни, 100 гатанки, 400 верувања и клетви, 300 благослови, 350 баења, 2.900 соништа и нивни толкувања, 70 детски игри, јазичен и етнoлошки материјал (речник, тајни јазици, описи на занаети, обичаи, обреди, реквизити од домашниот материјален живот и народната аргонија и сл.).

Денес е општоприфатено гледиштето дека Цепенков не е обичен запишувач на народни умотворби; Блаже Конески прв зборува за прозата на Цепенков [4]. Најпознатата приказна на Цепенков, неговиот поетски тестамент, е приказната за Силјан Штркот. Според Митко Маџунков, Силјан Штркот може да се вброи меѓу најдобрите „народни“ приказни во вкупната светска литература [3]. За Влада Урошевиќ, Силјан Штркот претставува негов прв автентичен раскажувачки обид и се одликува со посебна раскажувачка постапка, инвентивност и креативност [5].

Иако Цепенков ја чул приказната за Силјан Штркот од татка си, тој ја проширил основната фабула, правејќи ја сложена и богата, полна со перипетии и препознавања, трансформирајќи ја, притоа, во ракопис на границата меѓу реалното и фантазијата. Силјан Штркот содржи повеќе јасни наративи: судбината на народот и единката, односот меѓу „јатото“ и самотните птици, трагањето по сопствената изгубена личност, и преобразбата, прво телесна, а потоа и духовна, на човекот во птица и обратно. Да се потсетиме, според Речникот на симболи, од Chevalier и Gheerbrant (Шеверлие и Гиберт) [6], штркот е симбол на почитување на синот кон таткото.

Во приказната Силјан Штркот, Цепенков зборува за преобразби, метаморфози. Размислувајќи како да го завршам ова кусо обраќање, со „Метаморфози“ на Овидиј или на Кафка. Се решив, во оваа пригода, за првиот автор. Завршните зборови на Овидиј од

„Метаморфози“ приспособени за Цепенков може да прозвучат вака: делото на Цепенков е вечно, „дури ни гневот на богот Јупитер, ниту огнот, ниту железото, ниту времето нема да го уништат“ [7].

Ви благодарам на вниманието и ви посакувам успешна работа.

[1] Томе Саздов, *Фолклористички студии*, Скопје: „Наша книга“, 1986, стр. 5.

[2] Марко К. Цепенков, *Автобиографија. Македонски народни умотворби*, кн. 10. Скопје: „Македонска книга“, 1972.

[3] Митко Маџунков, *Штркот единак и неговото јато во Книга за приказните на М. Цепенков*, Скопје: „Матица“, 2003, стр. 205

[4] Блаже Конески, *Марко К. Цепенков. Македонската книжевност во книжевната критика I.*, Скопје: „Мисла“, 1973.

[5] Влада Урошевиќ, *Вампирските раскази на Цепенков во Книга за приказните на Марко Цепенков*, Скопје: „Матица“, 2003, стр. 188

[6] J. Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionary of Symbols: Dictionnaire Des Symboles*, French & European Publications, Incorporated, 1982

[7] Publije Ovidije Nazon, *Metamorfoze*, prijevod Tomo Maretić, Zagreb: Europapress holding, 2008